

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

№ 23.

Marti 31. Maiu

1860.

АЛТЕ ТРЕИ ПРЕМИИ РОСЕТТИ ШИ ДПКЪ ЧЕВА.

Преа оп. Domnъ контеле Скарлатъ Росетти, кавалеръ алъ маї мълторъ ordine, кзпоскзтъ читотори-лоръ ачесторъ фои дзпре премиялъ пентрз скриереа историеі ромънилоръ, че 'ла фостъ депзсѣ дп аниі трекуциі la епископіа постръ дин Сивіѣ, дп кълъторіа са прин Брашовъ а авзтъ възпзтате а опора школеде ромънешті де ачі, оспитъндѣ кълъва минзте прин тоте класеле нормалі ші цимнасіалі ші апої а адреса кълърз ефоріа школедоръ зрмълтореле, прин каре :

1) проміте а сзсцине цимнасіалъ кз знъ континентъ анзале де 100 фіорині мон. а. не знъ тимпѣ де зече ані.

2) Депзне треі преміи: дин каре дозъ фізкаре де кълъте 250 фр. т. а. ле дестинъ пентрз традъчереа чеа маї възпъ а) а лѣи Светоніѣ „de vita 12 Imperatorum“; б) а лѣи Jornande : „Istoria Gothorum“; ші с) 1000 фіор. пентрз традъчереа лѣи Тачитѣ, кзм маї кіарѣ се поте веде дин кзвинтеле D. конте.

„Domnълъ Георгіе Баріц каре тз опорѣ кз пріеніеніа са, трекундѣ прин капитала Бзкзрешті, ми-а фълкзтъ кзпоскзтъ стареа чеа критікълъ дп каре се афъл школеде ромънешті дин Брашовъ.

Еѣ гата фіиндѣ сѣ трекулъ престе границъ, пентрз кълъгзтареа сълпътъдеї теле, м'ам авзтътѣ кзм амѣ зиче дин дрзтмълъ меѣ, ші ам фортеле вине фълкзтъ де ам венитъ аїчеа, кълъчї ам въззтъ кз окиї меї атълъ жертфеле челе марі че аѣ фълкзтъ ромънії дин ачестѣ орашѣ, пентрз кълъдїреа чеа тълреѣ а цимнасіалї, дп каре ам фостѣ асълъзі; кълъ ші родълъ че аѣ продзсѣ школарїї, — ам въззтъ дпсѣ кз дптрїстаре адевлърата старе критікълъ ші аменїндаре, дп каре се афъл ачестѣ ашезълъмнтѣ де кзржндѣ фълкзтъ.

Domnilorъ! Дѣкълъ стареа меа нз ар фї фостѣ штрівїт акзм дп челѣ дин зрмълъ тимпѣ де брешкаре дппреїѣзрѣрі, дѣкълъ н'ам аве даторїї а дпмпліні дп цѣра меа, дпдаторїрі че ле-ам лзатѣ дпсѣмі шї воїѣ сѣ ле адзкѣ ла капълътѣ, ашї фї алергатѣ а дптимпїна челѣ пзцінѣ дпмпарте рълълѣ де каре есте амерїндатъ ачестѣ школъ; дппреїѣзрѣріле дпсѣ де маї сѣсѣ неїертъндзлтъ, вїѣ сѣ депзпѣ асълъзі не алтарїзлѣ наїдеї чеа че тз їертъ акзм славеде теле мїжлоче, не каре тз роѣ сѣ лѣ прїїміці ка „обовълъ въздѣвеї.“

Сълтскрїпциа, Domnilorъ, есте челѣ маї възпѣ мїжлочѣ спре резшїреа ла асеменеа дппреїѣзрѣрі, пентрзкълъ прин тржнса се дпмпълъгъшескѣ тоци де мзлду-мїреа де а контрївїзі ла асеменеа фанте възпе, шї прин пзцінѣ дин партеа фїзкълъзіа се потѣ адзпа сѣме дпсепнате.

Аша даръ дѣкълъ гълъсіці де кзвїїнцъ а дескїде о сълтскрїпцие, тз роѣ сѣ тз прїїміці шї пре мїне, шї сѣ тз дпсепнаци дп зрма тзгъроѣ кз кълъте 100 фр. арїїнтѣ не фїекаре аѣ, дп кзрсѣ де зече ані, де ла 1860 инклзсівлѣ, шї дпайте.

Кълърз ачестеа, фїїндкълъ ам възгатѣ де сѣмъ кълъ аїчеа се сълъдїазъ лїмъа латїнъ маї вїне, фїїндкълъ есте дретѣ ка тотѣ омълъ сѣ се възкзре де родълъ дорїнцелоръ лѣи, шї ка сѣ дпсѣфълъ брѣкаре рълънѣ маї мѣлтъ персѣнелоръ сълъдїосе, пропзлѣ асълъзі треї премїзрі: челе дин тълъ дозъ пентрз традъчереа дп лїмъа матернъ алзі Светонїѣ шї Jornandes, пентрз каре фълъдзескѣ кълъте 250 фр. арїїнтѣ пентрз фїзкаре. — Традълъкълъторїї ворѣ д депзне манъскрїселе лорѣ дп кзрсѣ де дої ані аїчі ла опоравїла ефорїе а школедоръ централе дин Брашовъ, каре сѣз пресїденца преа лзълдзтълзі пълрїнте Прота Io а n с П o п а с з ва дечерне ачестѣ премїѣ кзїва гълъсі де кзвїїнцъ; сарѣ челѣ де аѣ треїлеа пентрз традъчереа лѣи Тачитѣ, дп кзрсѣ де 4 ані, кз ачесамї дптокмаї оржндзіелѣ маї сѣсѣ зїсѣ.

Am възвѣтъ къ десѣвѣршигѣ пѣчере, къ зислѣ дѣн чеї маї дѣсептаці корѣеї аї лимбѣї матерне а шї сѣвѣршигѣ о парте дѣн ачѣстѣ дѣкраре, сѣртеа дорѣнѣї меле ар фї хотѣржѣ, дѣкѣ ачѣста ар вѣре сѣ зрмеце.

Дѣкѣ проведѣнда 'мї ва дѣрѣї дѣнкѣ zile, аш дорї Домпѣлорѣ, ка орї каре дѣн ачѣстѣ дѣкраре се ва сѣвѣрши, сѣ мї се факѣ шї мїе кѣпоскѣтъ, шї дѣкѣ традѣкѣторѣлѣ ва прїїмї, воїѣ фї гата а тѣпѣрї ачѣстѣ оперѣ къ келѣгїѣла меа, сѣнтѣ о сѣпѣрѣ дѣндаторѣре нѣмаї дѣн партеа аѣторѣлѣї, ка сѣ депѣсе ла фїеште-каре бѣлїотекѣ рѣтѣлѣскѣ, кѣм шї ла бѣлїотекѣ Росеттї дѣнокѣмїгѣ акѣм, кѣте дозѣ есепларе гратисѣ де фїѣкаре бѣлїотекѣ, еар' ла чеа дѣн зѣмѣ шї орїѣпалѣлѣ, дѣпѣ каре сѣкѣндѣсе спеселе тѣпарѣлѣї, фоло-сѣлѣ че ва рѣтѣлѣ, кѣм шї дренѣлѣ аѣторѣлѣї, сѣ рѣ-мѣїе деапѣрѣреа пе сѣма са.

Шї ка сѣ пѣшескѣ маї 'наїнте дѣтрѣ дѣмпѣлї-реа дѣндаторѣрѣлорѣ лѣгате акѣм де мїне, вїневоїѣї а прїїмї асѣзїї сѣма де 600 фр. арѣїнтѣ, дѣн каре 100 фр. арѣїнтѣ даторїа меа анѣалѣ пе ачѣстѣ анѣ, къ тѣт-лѣлѣ де сѣнтскрїпѣїе, воїѣ зѣма рѣгѣлатѣ къ рѣспѣнде-реа шї пе чеїмалѣї анї вїїторї дѣн лѣна лѣї Маїѣ а фїѣ-кѣрѣї анѣ; кѣм шї фр. арѣїнтѣ 500, пѣнтѣрѣ чеде дѣн-тѣлѣ дозѣ премїї, каре тѣ рѣгѣ сѣ се пѣїе ла камѣтѣ, асѣменеа шї пѣнтѣрѣ челѣ де алѣ тѣрѣїеа премїїѣ воїѣ трїмїте сѣма промїсѣ де 1000 фїор. арѣїнтѣ дѣн анѣлѣ вїїторїѣ, каре асѣменеа се ва пѣне ла камѣтѣ, ка капете дѣмпрѣзѣ шї камете сѣ се деа ла тѣмпѣ де кѣтрѣ оп. ефорїе челорѣ че ва сѣкѣтї къ ворѣ ме-рїта маї вїне.

Ачѣста е дорѣнда меа Домпѣлорѣ, нѣ ам дѣкѣтѣ а вѣ мѣлѣзѣмї де онѣреа че мї-аѣї фѣзѣтѣ шї прїде-жѣлѣ че мї-аѣї датѣ, де а пѣтѣа конѣрѣвѣї шї сѣ къ ачѣстѣ мїкѣ парте ла онѣреа наѣїеї нѣстрѣ.“

Ефорїа шѣколѣлорѣ се грѣвѣште къ чеа маї вїе пѣчере пе де о парте а адѣче къ ачѣста дѣн пѣлѣкѣ преа оп. D. конте С. Росеттї адѣнка са мѣртѣрї-сїре де рѣкѣноштїнѣ пѣнтѣрѣ аѣторѣлѣї че фаче дѣм-пѣсїѣлѣї, сѣсѣїнѣнѣлѣ къ зѣлѣ конѣїнѣнтѣ анѣалѣ де 100 фр. м. а. пре 10 анї; еарѣ де алѣ а провока пе лїтерациї рѣтѣлѣї дѣн тѣте зѣгїзрїле: ка сѣ дѣнтре дѣн ачѣстѣ арѣнѣ глорїѣсѣ сїре а мерїта зѣлѣ сѣлѣ алѣлѣ дѣн чеде тѣрѣ премїї Росеттї — шї асѣлѣ сїре а дѣмпѣлїї зѣна дѣн чеде маї фѣрѣвѣнте дорѣнде але ачѣстѣї Меченате рѣтѣлѣї, каре нѣрѣеште — шї къ дренѣлѣлѣ — дѣн спрїжїнїреа лїбералѣ а лїтератѣрѣї рѣтѣлѣї дѣн ачѣлѣ прїнѣїпїѣ, жѣсѣїфїкатѣ де есперїенѣ: къ дѣн тѣте

мїжлѣчеле кѣлѣрѣї лимбѣї нїѣї зѣлѣлѣ нѣ конѣрѣвѣе атѣлѣ ла фортѣрѣа шї десѣволѣтѣреа еї ка традѣчѣрїле челе вѣне але аѣторїлорѣ челорѣ класїѣї.

Тѣрмінѣлѣ де адѣкѣсѣкарѣ пѣнтѣрѣ традѣчѣреа лѣї Светонїѣ шї а лѣї Цїорнандес есѣте дѣфїнтѣ ла 20. Маїѣ 1862; еарѣ пѣнтѣрѣ а лѣї Тачїтѣ ла 20. Маїѣ 1864. —

Despre Comassatiuni.

§ 11. Comassatiunea se face asia: ca mesuranduse anteiu pamenturile fiecaruia din posesori — a tuturor posesoriloru *) — si punenduse in clase dupa calitatea — adeca bunatatea — lor, se impartiesce totu hotarul din nou, la care impartire inse nu se mai taie atatea bucatiele — darabe — de pamenturi cate a avutu fiecare posesorulu mai inainte, fora fiecare proprietariu 'si capeta pamenturile sale seu numai in unu, seu in doua seu celu multu in trei locuri — dupa cum se voru invoi posesorii la olalta, — asia catu de a avutu unu posesorulu inainte de comassatiune 15 juguri in 20 de bucatiele — particеле — de locu, la comassatiune le va capeta acele 15 juguri seu numai in tr'unu locu, seu in doua seu in trei etc.

Comassatiunea se va face la tôte acele hotare unde toti posesorii se voru invoi ca locurile lor sa se comaseze. Unde nu se voru invoi cu totii spre a comassa hotarul, acolo numai asia se va putea da locu la comassatiune (§ 59 a Pat. urb.), daca aceia cari dorescu sa se faca comassatiunea voru posiedea (biruii) celu pucinu doua parti — din 3 — ale hotarului; hotarul va face s. e. 6000 de juguri si cei cari pretindu comassatiunea voru avea celu pucinu 4000 de juguri. In acestu casu va determina judecatoria urb. prin deliberatu: ca comassatiunea trebe sa se faca si peste voia celorulalti posesori cari au celelalte 2000 de juguri —

In casulu de anteї — adeca candu se involescu toti posesorii unui hotaru ca se faca comas-

*) Prin posesori nu se intielegu numai fostii domni, ci si supusii toti cari au pamenturile lor propriu.

satiunea — se va pune numai invoirea acesta la protocolu inaintea judecatoriei urb. si pe fundamentulu acestei invoiri se va duce in sfersitu commassa tiunea.

§ 12. La impartierea cea noua a hotarului cu ocasiunea comassatiunei, trebe sa se taie partea fostiloru supusi — (adeca totu complecsulu locuriloru ce se va veni fostiloru supusi --) separatu, despartiitu de a fostiloru domni, asia catu complepsulu — sum'a — tuturoru pamenturiloru cari se voru taiã pentru fostii supusi se fie aseminea atatu in marime catu si in bunetie cu sum'a locuriloru ce au avutu ei inainte de comassatiune. Acolo unde va lipsi ceva in bunatatea locuriloru se va implini in marime — adeca li se va da mai multu locu de catu au avutu inainte de comassatiune —; eara daca se va taiã mai pucinu locu pentru fostii supusi de catu au avutu inainte de comassatiune, atunci trebe se li se deie locuri mai bune, cu unu cuventu lips'a in bunetie se va implini in marime, si lips'a in marime se va implini prin bunetiile locuriloru, asia catu se nu se faca nimenui scadere si paguba.

Drumurile pe hotaru si cararile cele trebuincioase nu se voru socoti in partea nimenui, asia neci locurile acele cari nu se potu folosi de nemica. —

Cu privilegiulu comassatiunei nu se potu lua si trage la comassatiune dela posesorii de fatie urmatórele locuri:

1. Locurile din leuntrulu satului si cari se marginescu cu satu (lipite de satu) daca aceste s'au folositu pene acuma despartiitu de celalaltu hotaru.
2. Viile si gradinile de pomi.
3. Locurile din afara cu cari e impreunata intrebuintiarea unui dreptu intemeiatu pe privilegiu ori contrapte, s. e. dreptulu morraritului etc.
4. Edificiile afara din satu; aceste inse numai atunci, daca aceia — carora li s'aru veni pamentulu pe care suntu zidite — nu aru vroii a le rescumpara in bani
In urma
5. nu se potu trage la comassare locurile de ingropatu; acele pe cari stau besericele séu cari din privintie séu scopu milita-

rescu trebe se remana asia cum sunt (§ 72 Pat. urb.)

§ 13. Spesele cari se voru face cu ocasiunea comassationiloru, a impartierei pasiuniloru comuni si a regularei lemnaritului — a paduriloru — le voru purtã tóte fostii domni; supusii sunt datori numai a face tóte lucrurile cu man'a si cu carulu cari sunt de lipsa la mesurarea si impartierea locuriloru.

De sene se intielege ca in hotarele séu satele acele unde domni nu voru avea pamenturi de comassatu, ori paduri de regulatu, nu se voru putea adstringe se pórte spesele regularei.

Aceste sunt cele mai insemnate si mai momentóse determinatiuni ale patent. urbariare in catu se tiene de dreptulu materiare. Celelalte determinatiuni a disei patenta séu voru veni numai a rareori a se pune in lucrare, séu sunt atatu de incurcate sigrele, catu omenii plugari pentru cari s'a scrisu acestu indereptariu nu sunt in stare a le pricepe; pentru acésta a cogetatu autórele a le putea trece cu vederea fora dauna insemnata pentru fostii supusi domnesci —

Din Indreptariulu in cauzele urbariali.

Unu resunetu dela Vien'a

25. Maiu st. n.

Mai in dilele trecute mi veni a mana ca din templare jurnalulu ungurescu intitlatu: „Idök tanuja“ in care dup'o clipire scurta dedei preste unu articlu datatu in Urbea mare cu datu 20. Maiu. Dupa ce luai in considerare mai deaprópe, mi se pare — decumva nu me insielu — cumca acestu articlu a esitu din péna unui romanu. — Nu m'am superatu eu nicidecatu de acea ca auctoriulu ca romanu a scrisu la jurnalulu ungurescu, ci din contra mai multu m'am bucuratu, cumca ca romanu scie si e in stare a face acésta; eace eu ca romanu numai atunci m'asiu intrista, candu cutare individuu asemenea romanu fiindu nu ar nesui din tóte puterile intr'acolo, ca in cunoscintia limbei materne se inainteze mai multu de catu in orce alta limba straina, fia aceea catu de perfecta; — ce de altmin trea e chiamarea ori si carui romanu binesentito-

riu. — Fapt'a prin carea Domniasa auctoriulu articlului incunoscintieza pre on. publicu ungurescu, e mareat'a testare a demnului de aducerea aminte eterna I. Iuga, si ne place ca poporale colocuitorie se o cunosca, ca se ne cuoscemu mai bine prin impartasirea impramutata. Tóte acestea in sine sunt fapte de laudatu si nu intristatorie; — ci pre mine ca pre unu fiu alu natiunei romane m'a atensu, ma chiaru scandalisatu expresiunea Domnului auctoriu. ce o are cam pre la mediloculu articlului unde (nu sciu din lingusire catra fratii unguri, ori din neprecugetare culposa?) Domniasa ascrie starea romaniloru inapoieta in literatura — (cu ignorantia ori petrecerea totale a istoriei natiunei romanesci) — lenei si neaptivitatii loru, pre cari — (informatu póte din istorii compuse de poporale mar'anemose colocuitorie) — i numesce peccatosi, ce au jacutu in bratiulu seuitarii si nelucrarii pene in tempurile acestea. — Acésta e cauza, carea m'a escitatu a scrie acestea pucine sire, in cari ei aducu aminte, cumca Domniasa auctoriulu articlului, de si ar lua ostenéla a lege istori'a trecutului romaniloru, si inca pre lunga aceea déca inainte de anulu 1848 si are fi auditu si pre careva de intre consangeni ori celu pucinu satenii sei plauganduse, cum l'a provocatu proprietariulu se si aduca acasa copilulu dela scóla, unde lu duse, amenintendu cu infuriare la din contra, cumca la cea mai mica sminta in gliea sa lu va pone sub betie pene va rode pamentulu; precum avui eu ne placerea a audi, — atunci credu, ori celu pucinu speru cumca mai voindu a vorbi despre romani nece o data i ar veni in minte expresiuni de acestea dejositorie de natiunea si mam'a sa! de cari se fia de ajunsu ca gemu naratiunile strainiloru ce ne au apasatu; ci de cate ori ar aminti starea loru inapoieta, ar adauge totudeauna si cauza adeverata din carea provine acesta inapoiere, acesta stare nepartenitoria, — intra nimicu cugetandu si aceea, candu in estu casu articlii nu i ar fi suscepti si publicati in jurnalele, la cari si i oferesce. —

In catu pentra cecelealte parti ale articlului numitu: chiaru in inceputu apare auctoriulu a sbura in nori arepatu de fericirea provenitoria din amorea imprumutata cu ungurii, din nu sciu ce documinte de infratire si imbratiosiare din ce in ce

mai fratiésca simpatia in numele romaniloru. — Eu de acesta incantare straordinaria nu me miru, póte ca domniasa, ca mai aprópe de vétr'a ungurésca, ori si chiaru in ea, va fi esperiatu nesce sentiuri mai nobile din partea unguriloru catra romani? — Si ce e dreptu chiaru si eu nu de multu vedui din jurnale semne de atragere catra romani, unde si exprima placerea de ai poté veri in senu ori de ai si inghiuti de dragi nu numai pre toti romanii colocuitori, ci si pre toti cari se estindu cu locuintiele pene la marea négra; -- nu me miru de gratularile ce si le face leganduse in fericire, pentruca póte va fi dobanditu dela fratii unguri nesce binefaceri speciale? si apoi acelea dara are ale publica in semnu de multiamita! — Ma nu me miru nece chiaru de umilit'a rogare a Domnului auctoriu ce o pune, ca se si póta castiga amorea colocuitoriloru unguri, pentruca Domniasa, mai alesu de se va fi aflandu in seminariulu teologicu in Urbea mare, — acolo are de a trai si de a conversa de a purure cu ungurii, apoi cum iar poté veni curagiulu se se redice asemenea cu ungurii in seminariulu loru? Ci totu ce nu mi place e: ca Domniasa ne lasandu lucruri de acestea mai momentose celoru mai competenti cari potu representa sentóme si pareri, acesta a sa provocare o face in numele natiunei romane, mai facundu cersitoria gratiei colocuitoriloru inca si acum! — Eu cu acestea mi incheiu scrisórea observandu numai, ca cape tandu a mana articlulu presemnatu fui indemnatu a mi face notarile la elu nece decatu cu scopu de a ataca, ci numai de a escita atentiunea mai agera pentru alte dati, candu Dlu auctoriu alu articlului aceluia ori altulu cineva si ar lua de ostenéla a representa pre romani in jurnalele fratiloru si veciniloru unguri. —

U n u r o m a n u.

Structur'a buretiloru.

Trad. de S. M.

Buretii se tienu de cele mai simple produse din imperati'a plantelor. La bureti nu se póte oserbá nece macaru una urma de radecina, cotoru, frundie si flori, precum se vedu aceste la una rosa

séu alta planta. Déca crepa omulu sementi'a unei plante ce are tóte partile susu numerate, atunci vede omulu in midiloculu sementiei una planta fórte mica si aceeai coltiulu (embryo), care dupa ce se semena, sementi'a se desvolta si produce earasi planta.

Buretii inca se inmultiescu prin nescari grauntia de totului totu mici; in form'a pulberii, cari s'ar poté asemena cu sementi'a planteloru mai perfecte. Ci aceste grauntia pulberosa nu contienu ea si sementi'a una planta frageda in forma de coltiu, ci fiacare grauntiu costa dintr'o singura besicutia, uneori si din mai multe; ér' acesta sa potutu oserbá si destinge numai prin unu microscopu fórte bunu.

Aceste besicutie ce reprezenteza deodata sementi'a buretiloru se numescu s p o r e (spora), si tóte plantele ce se inmultiescu prin atari spore, se numescu plante sporose (Sporophyta), in opunere catra plantele ce au o organisatiune mai inalta (Spermatophyta).

Intre plantele sporose sunt multe de acelea cari ce e dereptu n'au flori ca plantele sementioase, inse au cotoru si frundie, pr. sunt muscii si altele; buretiloru inse precum s'a disu acestea le lipsescu, de unde buretii iau una pusetiune mai inferioara de catu muscii, cari celu pucinu posiedu unu cotoru frundiosu.

Afora de bureti mai sunt si alte plante sporose ce se paru a sta intr'unu gradu cu ei, de óra ce acelea inca nu au cotoru si frundie. Atari plante sunt de es. Lichenii (Lichen, o specie de musci), ce se facu pre pietri, pre scortii'a arbutiloru betrani, apoi firele cele verdi de apa si alte plante de apa ne in floritorie si de comune Algele de prin lacurele nóstre. Cercetarea seriosa si de amenuntulu arata ca buretii se destingu si de acestea, fiinduca nu au clorophylu ca cele de antianiu.

Se cautamu structur'a buretiloru atatu interna catu si externa mai de aprópe.

Representatiunea ce o are omulu in viati'a comune nu consuna nece decatu cu cea din inventiatur'a de spre plante. De bureti se tienu nu numai acele plante mari carnose, cari le vedemu noi in paduri si alte locuri esindu din pamentu seu din trupin'a unoru arburi vechi, dintre cari noi

apoi unii i folosimu ca nutretiu, ear' altii i condemnamu ca pre nescari plante veninose; ci afora de acestia se mai tienu o multime de plantutie mici, cari nu consuna de locu eu acelea ce noi le numimu bureti, si adeseori se vedu numai ca una impletitura firoasa fina séu ca o pulbere. Din acestu prospectu variu urmeza ca buretii cu respectu la structur'a loru sunt fórte diferiti. Singuru numai in modrulu incoltirea prin urmare alu propagarei convínu toti. Déca ajunge o spora in atari impregiurari catu ea se se póta desvoltá, atunci mai antianiu produce o tiesetura firoasa fórte fina, in form'a tieseturei de paingini, si are o colore alba.

Acesta tiesetura delicata, care dupace a ajunsu gradulu celu mai inaltu alu desvoltare, semena incatuva cu nesce radeciini fine, se numescu stratulu buretelui (mycelium), gradinariu lu numescu albusiulu buretelui.

Din acesta se formeza corpulu fructuosu (encarpium) alu buretelui pre care séu in care se producu sporele.

Aceea ce noi numimu burete e numai corpulu fructiferu alu aceluia, precandu stratulu se afla de desuptu in form'a unei tieseturi firose fine, ear' uneori dispare cu totulu, as'a catu desvoltanduse corpulu fructiferu nu se póte oserbá de locu. Intru desvoltarea buretiloru se destingu si graduri. Aceia bureti cari se tienu de ordinea cea mai de josu au unu stratu ne insemnatu mai cu séma ascunsu in plant'a matrice, pre care se afla ca paraasiti (parasitae) si in acela se producu sporele.

Acesti bureti se vedu cu celiulu liberu ca nesce pete unurose séu ca nesce gramadituri pulberose de colore galbina; venetia séu alba, mai cu séma inse bruneta séu négra. Acestia se numescu bureti pulberosi.

Ceva mai susu stau cu cautare la structura alti bureti, al caroru stratu costa din fine chiare impletite la olalta.

Din acesta se radica nesce fire singuratece, ce adeseori se ramureza si pre aceste fire se afla sporele. Acestia se numescu bureti firosi.

La celialti bureti la toti se desvolta din stratu unu fructu sporosu mare séu uneori mai multe.

Totusi cualitatea acestui fructu sporosu arata doue diversitati. —

La unii bureti corpulu de fructu are o forma rotunda (ca una palaria) ce e obdusa cu o pielitia grosa in form'a unei piéii; acesta contine in launtru o tiesatura in care se formeza sporele, care apoi pre tempulu cócerei séu crepa séu in altu modu se deschide. Acestia se numescu bureti meduosi (*Mycelomicetis*, *Markpilze*).

La unii se formeza corpulu de fructu in diferite forme, ear' sporele se formeza séu pre suprafiacia cea mai din afora séu pre dosulu aceleia. Acestia se numescu bureti pielosi. De acesta despartimentu se tienu celi mai multi bureti de mancatu si veninosi, si acestiasu mai perfecte desvoltati diutre toti buretii.

La celi mai multi bureti ce se tienu de aici, pr. la hiribe, riscovi, sbirciogi si altii, se distingu doue parti principali, si anume partea inferioara in form'a unui cotoru ce noi o numimu coda (*stipes*), si partea superioara ce sta pre cea precedente si o numimu pelaria (*pilius*) dela form'a ei.

La asemeni bureti se afla aceea tiesetura din care se desvolta sporele si care se numesce stratulu de fructu (*hymenium*), totudeun'a pre pelaria.

Uneori se afla in partea de asupra aceleia, mai adeseori in partea de desuptu, precum la riscoru etc.

De aici se vede, ca stratulu de fructu vine inainte sub diferite forme, acum costa din nesce frundie fórte fine puse lenga olalta in form'a radioloru, acum din nesce negeli séu cretie asiediate aproape unulu de altulu.

Organisatiunea interna a buretiloru precum a fiacarei plante se póte oserbá numai prin ajutoriulu unui microscopu bunu. Folosindune cu acesta se vede ca buretii stau numai din nesce bescutie mici stravedie cari se numescu celule.

Cercetandu orice alta planta in modrulu acesta afla omulu asemena structura si in aceea.

Totusi asemenandu structura buretiloru cu a altei plante cu cautare la cualitatea celuleloru, afla omulu unele diferente insemnate. Celulele din cari sunt compusi buretii au form'a unoru foliculi lungi, simpli au ramurosi impletiti la olalta, cari sunt formate din o pelitia fórte fina si móle si cutienu in l'untru nesce umediela. Prin efeptiunea unoru midilóce chemice anumite se póte omulu convinge, ca umediela ce se afla in celulele bureti-

loru i cu multu mai avuta de parti contienatorie de materie a zotice decatu a altoru plante. Pre lenga acesta se vede si aceea, ca celulele buretiloru nu au aceea materia coloritoria ce o au frundiele si alte parti ale planteloru care se numesce *Clorophylu*.

Amilu (intarela) care se sfla in tóte plantele se afla in bureti numai fórte arareori.

In cautare la forma venu a se distinge acele celule cari sierbescu spre propagarea buretiloru, adeca sporele. Acestea de comune au o forma globosa séu ovale si pre suprafiacia au unu negelutiu séu unu acu (*tiepusia*) si se distingu fórte multu dupa coloritura de catra celelalte celule cari compunu buretele.

Sporele sunt asia de mici, catu omulu cu ocululu liberu nece nu le póte oserbá, candu sunt in forma de masa adunate la olalta, atunci se vedu ca nesce pulbere fina.

Modrulu formarei si durarea vietiei buretiloru.

Pene in diua de astadi inca e disputa intre naturalisti, ca óre buretii parasitiei nascuse din suculu celulariu alu unei plante stricate (morbose), ori nu?

Atat'a e certu, ca celi mai multi se nascu din spore de asemena specie, si esirea buretiloru cu multimea in unele locuri numai pentru aceea ni se pare surprindietoria, pentru ca sporele sunt fórte mici si adese ori si desvoltarea stratului celui finu e ascunsa de inaintea vederei si oserbarei nóstre.

La bureti de ordeni mai inalti póte sta séu cresce ani intregi in pamentu séu sub cogia arburiloru pene se formeza corpulu de fructu si ese afora

Crescerea buretiloru o favoriza tempulu de nópte si de deminétia, precum si ploile calde si negur'a. Deaci vedemu noi adese ori deminétia loculu plinu de bureti, unde in diua trecuta nu fú macaru o urma de eli.

Déca talia omulu stratulu unui burete, atunci fiacare parte de sene e in stare a se desvolta mai incolo, si a produce unu corpu de fructu séu mai multe.

In modrulu acesta se potu propaga buretii si

cu maestria, pre acesta potentia se bazezi cultura hiribeloru.

Etatea buretiloru e foarte destinta, celi mai multi peira asia de iute, precatu de iute s'au formatu, multi traescu numai unele ore. Celi mai multi bureti mai mari carnosi dupa cateva zile putrediescu. Acelea inuse cari au o tiesetura lemuosa precum e sca ajungu o etate de mai multi ani, si unele specie din acestia producu in fiacare anu cate unu stratu nou. —

(Va urma.)

Ъ М О Р И С Т И К Ъ.

Картеа знеі фете вѣтрѣне кѣтрѣ фетеле не-
мѣритате.

Дакъ н'ам ши пѣратѣ дѣлче-амарѣлѣ жѣгѣ алѣ кѣсѣторіеі, ніче маі ам сперанѣѣ, ка съ маі портѣ кѣзнѣ де мѣресѣ, тотѣши, аморѣлѣ, кѣ але лѣі зѣтѣрї, нѣ ми-а рѣмасѣ де тотѣ некѣзносѣкѣтѣ, ши дѣн кѣлѣтѣоріе кѣ слѣ, ам кѣлесѣ о вѣнїчїкѣ съмѣ де пѣданїі, атѣтѣ дѣла мїне, кѣтѣ ши дѣла алтеле, пре каре ле дѣнпѣртѣшесѣкѣ кѣ воі фетелорѣ дорїторѣ де мѣрїтїшѣ, дїмпрезнѣ кѣ але меле пѣрерї, спре алѣ вострѣ вїне ши фолосѣ.

Есте о есперїицѣ де тѣте зїлеле, кѣмкѣ тѣте фетеле тїпере ардѣ де дорѣ де а пѣтѣ кѣлѣтѣорї ла Бѣрѣтѣнї, асеменеа ши чеї маї мѣлїі фечорї жѣнї, скапѣрѣ де дорѣ, де а мерѣе ла Мѣренї. Дѣнсѣ дрѣмѣлѣ кѣтрѣ амѣдоѣе ачесте локѣрї есте дѣмпрезнатѣ кѣ грѣтѣдїі, ши нѣ арареорї плеакѣ не кѣлї рѣтѣ-чїтоаре.

Жѣнеle дїн Фрѣмошенї ажѣнѣе кѣрѣндѣ ла дѣпта нѣсѣ, маї алесѣ дакъ іа кѣ сїне мѣлїі ванї де кале, ши съ шїе кѣ ва съ моштенѣсѣкѣ не вр'ѣнѣ знїкѣ вѣтрѣнѣ дїн Бїештї.

Ачесте фете сѣнт, везі вїне, маї мѣлїі де кѣтѣ алтеле де пїзмїтѣ, нѣмаї кѣтѣ кѣ, зїче лѣмеа реа, кѣ аморѣлѣ есте орѣѣ, ши асѣфелѣ съ тѣмплѣ а ѣнеорї, де се кѣлѣторесѣкѣ не лѣнгѣ Бѣкѣрештї, фѣрѣ ка съ маї айѣ прїлежѣ д'алѣ пѣтѣ веде вр'одатѣ. Пѣнѣтрѣ ачееа даѣ сватѣлѣ меѣ гѣтѣрорѣ жѣнелорѣ, ка, дѣн кѣлѣтѣорїа лорѣ кѣтрѣ Бѣрѣтѣнї, съ нѣ іее нїчедекѣм дрѣмѣлѣ, прїн Грѣбештї, чї дїн конѣрѣ, съ петрѣкѣ лѣнгшорѣ дѣн Аштепѣнї, ши Коморенї, дѣнѣрѣвѣндѣ кѣ деамѣрѣнтѣлѣ, кѣм е калеа ши кѣм зѣмѣлѣ тїмѣлѣ. —

Ачеле жѣне, а ле кѣрорѣ фече саѣ пѣскѣтѣ дѣн Рошенї, ши аѣ кресѣкѣтѣ дѣн Грандѣфрештї, съ се пѣзѣсѣкѣ кѣ скѣмпѣтате, де ачѣї вѣрѣадї, карїі ворѣесѣкѣ мѣлїі деспре Лѣздѣренї, ши Лїнїченї, фїндѣкѣ поцї съ крѣзї, ка де доѣзѣ орї дої сѣнт патрѣ, кѣ еї сѣнт дїн Бѣнтѣрештї, ши нѣ ашеа кѣдетѣ преѣм ворѣесѣкѣ.

Ла асѣфелѣ де свѣнтѣрѣадї фѣнїїїле дїн дрѣмѣлѣ, ши вѣ пѣзїїї ка де фокѣ, съ нѣ фачедї кѣлѣтѣорїе кѣ дѣншїі ла Пѣнѣадї, фїндѣкѣ зѣлѣлѣ Імен а ексїлатѣ не мѣлїте жѣне дїн ачѣа четате, де ѣнде, кѣм съ шїе, дѣче дрѣмѣлѣ прїн Дѣреренї ши Гѣлѣнештї, ла Ваї-де еї, ши адеѣкѣ ла Морїмѣнѣштї. Хѣлї, де вредї вої а вѣ да аморѣлѣ знїі вѣрѣатѣ, апої кѣлѣтѣорїїі ла Бѣнештї ши ла Лѣгрѣренї, аколо вецї афла не ачела, не карѣлѣ кѣзѣтѣ іїнїпа вѣострѣ. Пѣтедї вої апої съ дѣнкрѣдїицѣадї не чѣлѣ алесѣ, кѣмкѣ а'дї венїтѣ ла елѣ дїн Ізбештї ши Крѣдїицѣштї, атѣнчї вецї пѣтѣ амеѣа локѣицѣа вѣострѣ дѣн Ферїченї, ши дїн кѣндѣ дѣн кѣндѣ вецї пѣтѣ кѣлѣтѣорї ла Бѣкѣрештї.

Децї дар, фетелорѣ аштепѣнде ши дорїнде, кѣндѣ вецї фї алѣсѣ ла Бѣрѣтѣнї, апої есте дѣторїа вѣострѣ, нѣ нѣмаї де а пѣлѣче, кѣ тїперѣе, не вѣрѣатѣ, де аї фї дѣн тѣте крѣдїицѣе, вѣлѣїне ши дѣндемѣлѣ, чї тотѣодатѣ а фї ши гѣздої вѣне, дѣн адеѣвѣратѣлѣ дѣнѣлесѣ алѣ кѣвѣнтѣлї. Кѣмкѣ ла ачестѣа се чере чеѣа маї мѣлїі, де кѣтѣ а шїі кїндесѣкѣ ши дѣнплетї ла чоранї, а вѣ фаче лѣолета ши мѣсїка, а вѣ зїта дїн фѣрѣстрѣ, а кокета, а жѣка мѣзѣрка, ши а шедѣ грацїосѣ дѣн соѣѣ, н'ам дїнсѣ съ вїо сѣзнѣ еѣ, тѣте ачесте мѣїестрїі, ши де сѣнт фолосїторѣ ши пѣлѣкѣте, тотѣши, кѣ пѣдїпѣ лѣ-аре афарѣ нѣ сѣнт не'кѣнѣїѣрате ла кѣсїнїе. Пѣсте тотѣ фїдї крѣдїтѣорѣ, нѣ лѣлѣдѣадї атѣѣа ванї не лѣкрѣрї фѣрѣ фолосѣ, анѣмїтѣ не поѣѣе, кѣ ванї венїїї тотѣдеѣзна дѣла Дѣнѣцї; зѣмѣадї десѣ ла Кокпенї ши Бѣкѣтѣренї, ка вѣрѣатѣлѣ кѣндѣ ажѣнѣе дѣла лѣкрѣлѣ ши кѣлѣдѣра зїлеї ла Мѣнѣкѣренї, съ нѣ афле тотѣ вѣ-кѣте гѣтїте дѣн Сѣрѣѣлѣлѣ, Аѣзѣмаїі ши Апѣренї; вѣкѣтеle вѣостре съ фїе де касѣ, дѣнсѣ фѣрте ши кѣпте дѣн Снї-цѣренї, ши Дїресѣштї.

Трѣпѣлѣ дѣнкрѣкатѣ де поѣѣе нѣ пѣлѣтеште нї-мїкѣ, сїмплѣ ка костѣлѣ, съ вѣ фїе ши портѣлѣ; вої тотѣдеѣзна съ стаїї фѣцѣ, ка кѣндѣ ацї фї венїтѣ дїн Овленї; дѣн касѣ вѣострѣ съ фїе тотѣдеѣзна, ка кѣндѣ а'дї шедѣ дѣн Кѣрѣѣенї.

Аста аштепѣтамѣ съ афлѣ маї дѣзѣнезі, кѣндѣ фѣ-кѣї черчетаре ла знїї де кѣрѣндѣ кѣсѣтѣорїїі, прѣлѣдїтѣ де остенѣла знеї кѣлѣтѣорїе лѣнгѣ, мѣ дѣсеї дѣнплетѣ-чїндѣмѣ ла кѣлѣкатѣ; аѣа мѣ крѣзїі, а мѣ фї аштеп-

пѣтъ дн Къръдъштѣ, кѣндѣ deodatъ тѣ въздѣ, днънѣсѣ
de мѣи върфѣрѣ de ачеа, шѣ ка кѣндѣ амѣ фѣ вѣтѣтъ кѣ
зрѣиче, штѣдѣ, кѣ фѣи сѣлѣтъ а петрече о нѣпте de челе
маѣ днфѣорѣтѣре, ка кѣндѣ а'шѣ фѣ кѣлѣторѣтѣ прѣн
Стелѣдѣштѣ шѣ Пѣркѣренѣ. —

Deа дѣкрѣреа шѣ пѣртѣреа мѣшерѣ атѣрнѣ фѣ-
рѣчѣреа шѣ пачеа касеѣ; нѣ ле афѣлѣ вѣрѣатѣлѣ не ачесте
дн касѣ са? че нѣте алѣа зрѣта, декѣтѣ кѣ олѣ ле ва
касѣта афарѣ de касѣ. Елѣ се дѣче апоѣ деарѣндѣлѣ
дн тѣтъ сѣра ла Берѣрешѣтѣ, Вѣнѣрѣштѣ шѣ ла Вѣнаѣ,
шѣ сѣ днпѣрче тотѣ тѣрѣлѣ днѣрѣштѣ. Преа адеcea
сѣ тѣлескѣ астѣелѣ de кѣлѣторѣдѣ дн Сѣвѣдешѣтѣ шѣ
Нѣтѣнѣенѣ, ва слѣнѣ, кѣмкѣ кѣте оdatъ сѣ дѣкѣ кѣарѣ
шѣ ла Вѣнѣдѣа шѣ ла Бѣтешѣтѣ.

Deчѣ дар' жпелорѣ! Черчетѣдѣ кѣ деамѣрѣн-
тѣлѣ, маѣ напте de а пѣка ла Бѣрѣвѣенѣ, ѡре пѣте-
ведѣ днсоѣдѣ не вѣрѣатѣвѣ дѣнѣ ачѣеа ла Бѣкѣрешѣтѣ.
Днсѣшѣдѣвѣ de кѣ тѣмнѣ вѣртѣдѣле зпѣѣ каснѣче шѣ
гѣздѣѣ възне, ка астѣелѣ сѣ нѣ вѣ парѣ дн зрѣтѣ рѣлѣ
de че аѣѣ фѣкѣтѣ; чѣ кѣ шѣма пѣлѣ de вѣкѣрѣе шѣ
днѣстѣларе сѣ пѣтеѣ да мѣлѣмѣтѣ, ка кѣндѣ аѣѣ фѣ
пѣскѣте дн Мѣлѣмешѣтѣ, шѣ ва'дѣ фѣ мѣрѣтѣтѣ дн
касѣ. —

Din Transsilvania.

V I S U L U.

Oh! ce visu, maicutia dulce, mai visamu:
Peste munti in tiera pare ca eramu,

Pe unu plaiu romantecu semenatu cu flori,
Flori, ce 'mpartu profumuri si 'su de mii colori.

Intrebamu: de unde 'su crinii acesti frumosi?
Tu 'mi diceai: acestia 'su inca din stramosi! . .

Si-unu Zefiru, oh Dómnē! cate nu'mi sioptea,
Me 'ntaria 'n sperare, credemi, imi dicea.

Eu speramu unu angeru dulce dimbitoriu,
Ca se 'mi faca plaiulu nostru nemuritoriu.

Si a mea sperantia par' ca se 'mplinia,
Cace nemurirea angeri o aducea; —

Dar' in mediu de nópte focu vediniu pe ceriu;
Pe unu noru cu fulgeru scrisu era: se peru!

Si 'ntr'acea clipita preste plaiulu meu
Se ivi d'asupra norulu negru, greu.

Grandina si fulgeru apoi josu cadea,
Plaiulu meu romantecu totu 'lu prepadea;

In ataculu crancenu tu 'nea-i fostu cadiutu:
Patria si muma, tóte-amu fostu perdutu.

Eu cadiutu pe facia; ochii 'mi lacrima
De durerea adenca ce me farima.

Vreamu se moru cu tóte ce amu ereditu
Din stramosi, dar' eata, ca-atunci m'am treditu;—

Oh! si acum imi arde 'n peptu afundu unu doru:
Pentru a mea natiune, patria se moru! . . .

S. D. . nu.

Amiculu scólei

esi si in a II. brosiura cu cupriusulu urmatoriu:

„Fragmente din istori'a pedagogice. — Scóla
in raportu cu cas'a. — Órecari barbati renumiti
ai romaniloru, carii au scrisu despre educatiune
(continuatiune). — Scólele populare austriace, —
starea loru de facie. — Cuventarea Dlui pretore
Leontinu Lucchi. — Proverbe pedagogice.
— Asiedieminte pentru ingrijirea copiiloru mici. —
Pucintele cuvinte despre educatiunea prunciloru din
scólele (comunali) inferiore. — Despre starea de
acum a scóleloru nóstre populare din Transilvania.
— Scóla practica: Conversatiune cu scolarii
asupra gramatice (continuatiune). — Sciri sco-
lare. — Ordinatiuni: Determinatiunile nóuei
legi industriare in privintia scólei populare. —
Varietati: Lacrimióra pe mormentulu lui Ca-
rolu Grana — (Unele jurnale germane — despre
„Amic. Scólei“). — Recensiuni: Invetiatoriu
si poporulu de A. M. Marienescu. — ABC-dariu de
pariete romanescu.

Vomu publica si noi din elu articulu D. con-
siliariu c. r. de scóla Dr. Pavelu Vasiciu des-
pre starea scóleloru nóstre populare in Ardealu. R.